

**YOSHLARDA INSONPARVARLIK MADANIYATINI
YUKSALTIRISHDA KEKSA AVLOD IMKONIYATLARIDAN
FOYDALANISH MEXANIZMLARI**

Axmadiyev Nuriddin Muxutdinovich

*Farg'ona davlat universiteti falsafa va milliy g'oya kafedrası,
falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) katta o'qituvchisi*

akmadiyevnuri1987@gmail.ru

akmadiyev1987@mail.ru

Annotasiya: Yoshlarda insonparvarli tuyg'ularini rivojlantiri va keksa avlodning ishtimoiy himoyalash tamoili sifatida ishtiroki, keksa avlodning yoshlarga berayotgan xayotiy tajribasidagi va axloqiy fazilatlari bugungi kuning muxim masalalari sifatida

Kalit so'zi: insonparvarlik, gumanizm, ijtimoiy himoya, fenomen, yoshlar axloqiy, iste'dodli yoshlar, iste'dodli yoshlar, insoniylik, Keksav avlod vakillarining turmushini tiklash (reabilitasiya), globallasuv, pensiya.

**MECHANISMS OF UTILIZING OPPORTUNITIES OF THE
ELDERLY GENERATION IN IMPROVING HUMANITARIAN CULTURE
IN YOUTH**

Akhmadiyev Nuriddin Mukhutdinovich

Department of Philosophy and National Idea of Fergana State University,

Doctor of Philosophy (PhD) senior teacher in philosophy

akmadiyevnuri1987@gmail.ru

akmadiyev1987@mail.ru

Annotation: The development of humanitarian feelings in young people and the participation of the older generation as a principle of social protection, the life experience and moral qualities of the older generation given to young people are important issues of today.

Key words: humanitarianism, humanism, social protection, phenomenon, moral youth, talented youth, talented youth, humanity, rehabilitation of the elderly, globalization, pension.

МЕХАНИЗМЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ВОЗМОЖНОСТЕЙ СТАРШЕГО ПОКОЛЕНИЯ В ПОВЫШЕНИИ ГУМАНИТАРНОЙ КУЛЬТУРЫ МОЛОДЕЖИ

Ахмадиев Нуриддин Мухутдинович

*Кафедра философии и национальной идеи Ферганского
государственного университета,*

доктор философских наук (PhD) старший преподаватель философии

akmadiyevnuri1987@gmail.ru

akmadiyev1987@mail.ru

Аннотация: Развитие гуманитарных чувств у молодежи и участие старшего поколения как принцип социальной защиты, жизненный опыт и моральные качества старшего поколения, передаваемые молодежи, являются важными вопросами современности.

Ключевые слова: гуманизм, гуманизм, социальная защита, феномен, нравственная молодость, талантливая молодежь, талантливая молодежь, гуманность, реабилитация пожилых людей, глобализация, пенсия.

Insonning ijtimoiy taraqqiyotdagi ishtiroki va uning atrof-muhit, tabiatdagi munosabatlar majmuida namoyon bo‘ladi va uzoq davom etadigan jarayon hisoblanadi. Insonning ilk qarish jarayoni natijasida shaxs faoliyatining sustlashishi mazmuni, uning ijtimoiy muhitda namoyon bo‘lishi faylasuf olimlar, jamiyatshunoslar, gerontologiya vakillari tomonidan muayyan darajada o‘rganilgan.

“Yoshlarda insonparvarlik tushunchasini bilish va rivojlantirish asosiy omillardan biridir. Insonparvarlik – insonning qadri, erkinligi, baxt-saodati, teng xuquqliligi to‘g‘risida insoniylikning barcha tamoyillarini yuzaga chiqarish uchun shart-sharoitlar yaratib berish haqida g‘amxo‘rlik qilish ifodalovchi tushunchadir”[1.101]. “Ayni bu tushuncha gumanizm ham deb yuritiladi. Gumanizm – insoniy, odatiy, kishini qadrlash, unga muhabbat va hurmat bilan qarash, kishilarda yuksak ma’naviy fazilatlarni rivojlantirishga g‘amxo‘rlik qiladi”[2.52]. Keksa avlod ijtimoiy himoyasi, avvalo, ana shu insonparvarlikning

birinchi talabi sifatida baholanadi. Uning huquqiy asoslari O‘zbekiston Respublikasi Konstitusiyasi 39-moddasida belgilab qo‘yilgan: «Har kim qariganda, mehnat layoqatini yo‘qotganda, shuningdek, boquvchisidan mahrum bo‘lganda va qonunda nazarda tutilgan boshqa hollarda ijtimoiy ta‘minot olish huquqiga ega»[3.20]. Ijtimoiy himoya mana shunday huquqiy asos topgan taqdirda keksa avlod fenomenining jamiyatda o‘rni yanada barqarorlashadi va uning hayotda, o‘zining insoniy vazifalariga e‘tibori oshadi.

Ijtimoiy rivojlanish jamiyatining infrastrukturasi va yoshlar axloqiy, ma‘naviy madaniyatining shakllanish jarayoni uzviy dialektik aloqada bo‘lgan, jamiyat taraqqiyotining ajralmas qismidir. Shu munosabat bilan jamiyatning ijtimoiy taraqqiyotida yoshlarning o‘rni alohida ahamiyat kasb etadi. “Xalq bilan muloqot va inson manfaatlari yili” dasturidan yoshlarni sog‘lom va barkamol etib tarbiyalash masalasi alohida o‘rin egallashi diqqatga molikdir. Biz ta‘lim va tarbiya tizimining barcha bo‘g‘inlari faoliyatini bugungi zamon talablari asosida takomillashtirishni o‘zimizning birinchi darajali vazifamiz deb bilamiz”[4.125]. Prezidentimizning mazkur ta‘kidi yoshlarni har tomonlama barkamol, yuksak ma‘naviyatli, sog‘lom dunyoqarashli etib tarbiyalash hamma zamonlarda, jumladan, bugungi globallashuv asrida ham juda muhim vazifa ekanligini ko‘rsatadi. Bu ustuvor vazifa har yilgi Davlat dasturlarida alohida belgilanishi bejiz emas.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti SH. M. Mirziyoyev O‘zbekiston Milliy universiteti olimlari va faol tadqiqotchilar bilan bo‘lgan uchrashuvda “hozirgi ilm-fan, ilmiy tafakkur, intellektual salohiyat, shiddat bilan ilgarilab borayotgan davrda olimlarning ilm-fan va ishlab chiqarish o‘rtasidagi uzviy bog‘liqlikni yanada kuchaytirish vazifalarini ta‘kidlagan edi. Shuningdek, ijtimoiy rivojlanish uchun muhim ahamiyat kasb etadigan, “iste‘dodli yoshlarni izlab topish va ularni maqsadli tarbiyalash borasidagi ishlarni kuchaytirish kerak. Ilmni, tarbiyani to‘g‘ri qilsak, hamma sohalarni malakali mutaxassislar o‘zlari rivojlantiradi”[5], deb ta‘kidlagan edi. Bundan anglashiladiki, keksa avlodning ilmli yosh avlodni

tarbiyalashdagi ahamiyati ham yuksak. Ilmiy an'analarning davomchilarini ham aynan yoshi ulug', katta ilmiy tajribaga ega olimlar kamolga yetkazadi.

Yangi taraqqiyot bosqichida zamonaviy axborot texnologiyalari ijtimoiy hayotning barcha jabhalariga kirib borib, yoshlarning aqli, ongi- shuurini egallab bormoqda. Hozirgi davrda, ta'lim-tarbiya tizimlari zimmasiga yuksak ma'naviyatli shaxsni tarbiyalash vazifasi yuklangan. Oliy o'quv yurtlari jahon standartlari va talablariga javoban yuqori malakali, raqobatbardosh kadrlarni tayyorlashi muhim ijtimoiy vazifa sifatida ilgari surilgan. Jamiyat taraqqiyoti uchun zarur bo'lgan ijtimoiy bo'g'inlarning tuman, shahar, hudud miqyosida ijtimoiy rivojlanishi yana ham muhim ahamiyatga ega.

Ma'lumki, qadimda alximiklar yoshlikni ta'minlovchi eliksir yaratish haqida orzu qilishgan va uning tasvirida inson umrini uzaytirish xaqida fikr yuritishgan. Biroq yangi taraqqiyot bosqichida tibbiyotning jadal rivojlanishi, fan va texnika, shu jumladan, tibbiyot sohasidagi kashfiyotlar, gerontologiyaga oid ilmiy tadqiqot ishlarining samarasi jarayonida inson hayotining davomiyligini ta'minlash, keksa avlod vakillari faoliyatidan jamiyatdagi ta'lim-tarbiya ishida samarali foydalanish imkoniyati vujudga keladi. Ammo buning natijasida dunyo hamjamiyati qator muammolarga ham duch keldi. Jumladan, keksa avlodning salmog'i umumiy aholi soniga nisbatan oshib borayotgani kuzatildi. Shunday jarayon O'zbekiston aholisining demografik tarkibida ham namoyon bo'ldi. Mazkur muammo mamlakatda ijtimoiy-madaniy, iqtisodiy xarakterga ega bo'lgan jarayon asosida yuzaga kelib, tobora kengaymoqda.

Buyuk alloma Abu Rayhon Beruniy fikricha, «Jamiyatning insoniylik darajasi kishilar kundalik ehtiyojlarining qanchalik qondirilishi bilan belgilanadi. Jamiyatda fuqarolarning farovonligini ta'minlovchi eng muhim omil ijtimoiy adolat qoidalariga amal qilishdir»[6.161] Shuningdek, «jamiyat ijtimoiy tuzilmasida keksalarning hayot faoliyatini tashkil etish tizimi sifat jihatdan yangi bosqichga ko'tarishga yo'naltirilgan»[7.7]. Bunda keksa avlod hayoti sifatini oshirish, yoshlarning keksa avlodga bulgan munosabatini yanada rivojlantirish lozimdir.

Keksa avlod vakillarining jamiyatdagi o'rnini haqida fikr yuritib, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti SH.M.Mirziyoyev ta'kidlaydiki, "Mo'tabar otalarimiz, mehribon onalarimiz boshimizdagi toji davlatimiz ekanini hech qachon unutmaylik. Bu g'animat, ko'z ochib yumguncha o'tib ketadigan hayotda ularni qanchalik qadrlab, imkon qadar umrlarini uzaytirishga qancha harakat qilsak, ikki dunyoda aslo kam bo'lmaymiz. Agar mendan dunyodagi qaysi oila eng baxtli, deb so'rashsa, hech ikkilanmasdan, keksalari bosh bo'lib, izzat-hurmatda hayot kechirayotgan oila, deb javob bergan bo'lardim"[8]. Darhaqiqat, sharqona qadriyatlarimiz, ajdodlarimiz azal-azaldan qadrlab kelgan insoniylik taomillari aynan shuni ko'rsatadi. Bugungi kunda oldimizda yoshi ulug'larni e'zozlash barobarida ularning boy ma'naviy, hayotiy tajribalaridan unumli foydalanish maqsadi ham turibdi

Keksa avlod vakillarining turmushini tiklash (reabilitasiya), avvalgi holatiga qaytarish tushunchasi, inson tanasi funksiyalarini jonlantirish muhim ijtimoiy masalalar turkumiga kiradi. Qadimgi dunyo – Gresiya va Rim tabiblari o'zlarining mijozlarini davolash kompleksida ularni jismoniy faollashtirish va mehnat terapiyasini qo'llashgan. Keksa avlod va yosh avlod o'rtasida muvofiqlik ham shunday, ya'ni yoshlar o'zidan katta, ko'proq hayot tajribasiga ega, ko'rgan-kechirgan odamlarning yo'l-yo'riqlari asosida harakatlanishga moyillik sezadi va bu orqali hayotda, mehnatda kattalar qilgan xatolarni takrorlamaslikka intiladi.

Xulosa o'rnida shuni aytish mumkinki, bunday islohotlar zamirida, aholini, xususan, keksa avlod vakillariga insonparvarlik tamoyili asosida e'tibor ko'rsatish, ularning yashash va uzoq umr ko'rish imkoniyatlarini oshirish maqsadida ham ustuvor vazifalar qo'yiladi. Bu esa yurtimizda milliy va umuminsoniy qadriyatlarning shakllantirish ham o'z o'rniga egadir. Aytish kerakki, milliy va umuminsoniy qadriyatlar jarayonida avlodlarning tabaqalanishuvi kuzatiladi, bunda xilma-xil ehtiyojlar ko'lami va imkoniyatlari, istak va fikrlarni ro'yobga chiqarish, sifatli ta'lim olish, fuqaro sifatida jamiyatda munosib o'rin egallash va shakllanishi jarayoniga xos bo'lgan qadriyatlardagi tafovutlarni belgilaydi. Bugungi kunda ijtimoiy, iqtisodiy o'zgarishlarning o'ziga xos sur'atidan

ko‘rinadiki, jamiyat a‘zolari aksariyat hollarda oldingi avlod duch kelgan ijtimoiy vazifalarni hal etish masalalariga ro‘baro keladi.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Маънавият асосий тушунчалари изоҳли луғати, қайта ишланган янги нашри. Тошкент: Ғофур Ғулом номидаги нашриёт-матбаа ижодий уйи. 2016. – Б.101.
2. Мавалиев А. Ўзбек тилининг изоҳли луғати. Тошкет: “Ўзбек миллий энциклопедияси”, 2006. – Б.52
3. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси. -Тошкент, Ўзбекистон, 2023. 46 -модда.
4. Ўзбекистон Республикаси Президенти Мирзиёев Ш.М. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганининг 24 йиллигига бағишланган маросимдаги маърузаси.-Тошкент: Ўзбекистон. 2016; Том 1. –Б.124-125.
5. Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Кексаларни эъзозлаш йили» Давлат дастури тўғрисида Қарори. ПҚ-2302-сон, 2015 йил 18 февраль //Халқ сўзи, 2015 йил 19 февраль.
6. Беруний А. Н. Ҳиндистон. Асарлар. Том 2.-Тошкент: Фан, 1965. – Б. 161.
7. Содиқова Ш.М. Жамиятни модернизациялаш жараёнида кексаларни ижтимоий ҳимоялашнинг социологик таҳлили. Докторлик диссертация автореферати. 22.00.02-Ижтимоий тузилиш, ижтимоий институтлар ва турмуш тарзи. Социология фанлари. -Тошкент, 2016. –Б. 7.
8. Буюк аждодларимизнинг муқаддас хотираси ва жасорати олдида бош эгамиз. //Президент Ш.М.Мирзиёевнинг 9 май Хотира ва қадрлаш кунига бағишланган қабул маросимидаги нутқидан. 2017. <http://uza.uz>.